

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

23. února 2010*

Ve věci C-310/08,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Spojené království) ze dne 21. dubna 2008, došlým Soudnímu dvoru dne 11. července 2008, v řízení

London Borough of Harrow

proti

Nimco Hassan Ibrahim,

Secretary of State for the Home Department,

* Jednací jazyk: angličtina.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, J. N. Cunha Rodrigues (zpravodaj), K. Lenaerts, J.-C. Bonichot a P. Lindh, předsedové senátů, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann, P. Kūris, E. Juhász, L. Bay Larsen, T. von Danwitz a A. Arabadžev, soudci,

generální advokát: J. Mazák,
vedoucí soudní kanceláře: H. von Holstein, náměstek vedoucího soudní kanceláře,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 2. září 2009,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za London Borough of Harrow K. Rutledge, barrister,
- za N.H. Ibrahim N. Rogers, barrister, zmocněnou S. Morshead, solicitor,
- za vládu Spojeného království V. Jackson, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s C. Lewisem, QC,
- za dánskou vládu R. Holdgaardem, jako zmocněncem,

- za Irsko D. O’Haganem a B. O’Moorem, jako zmocněnci, ve spolupráci s D. Conlan Smythem, barrister,

- za italskou vládu I. Bruni, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s W. Ferrante, avvocato dello Stato,

- za Komisi Evropských společenství D. Maidani a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

- za Kontrolní úřad ESVO N. Fengerem, jakož i F. Simonetti a I. Hauger, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 20. října 2009,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15), ve znění nařízení Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992 (Úř. věst. L 245, s. 1; Zvl. vyd. 05/02, s. 69, dále jen „nařízení č. 1612/68“), a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení č. 1612/68 a o zrušení směrnic

64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Úř. věst. L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/05, s. 46).

- 2 Projednávaná žádost byla předložena v rámci sporu mezi London Borough of Harrow (městská část Harrow, Londýn) a N.H. Ibrahim a Secretary of State for the Home Department ve věci odmítnutí žádosti N.H. Ibrahim o přiznání příspěvku na bydlení.

Právní rámec

Právní úprava Unie

- 3 Pátý bod odůvodnění nařízení č. 1612/68 zní:

„vzhledem k tomu, že za tím účelem, aby právo volného pohybu mohlo být vykonáváno za objektivních podmínek svobody a důstojnosti, musí být fakticky i právně zajištěna rovnost zacházení ve všech věcech, které se týkají vlastního výkonu zaměstnání a přístupu k bydlení, a rovněž odstraněny překážky mobility pracovníků, zejména pokud jde o právo pracovníka, aby jej doprovázela jeho rodina, a podmínky začlenění této rodiny do prostředí hostitelské země“.

4 Článek 10 nařízení č. 1612/68 stanovil:

„1. Právo usadit se společně s pracovníkem, který je státním příslušníkem jednoho členského státu a je zaměstnán na území jiného členského státu, mají bez ohledu na své státní občanství tyto osoby:

- a) jeho manžel nebo manželka a jejich potomci mladší 21 let nebo na něm závislí;
- b) příbuzní ve vzestupné linii pracovníka a jeho manžela nebo manželky, kteří jsou na nich závislí.

2. Členské státy umožní přijetí všech rodinných příslušníků, na které se nevztahuje ustanovení odstavce 1 a kteří jsou závislí na výše uvedeném pracovníkovi nebo s ním žijí v zemi posledního pobytu ve společné domácnosti.

3. Pro použití odstavců 1 a 2 musí mít pracovník pro svou rodinu ubytování, které se považuje za obvyklé pro tuzemské pracovníky v regionu, kde je zaměstnán, aniž by toto ustanovení mohlo vést k diskriminaci mezi vlastními pracovníky a pracovníky z jiných členských států.“

5 Článek 11 nařízení č. 1612/68 stanovil:

„Manžel nebo manželka a děti mladší 21 let nebo závislí na státním příslušníkovi členského státu, který vykonává na území jiného členského státu zaměstnání nebo

samostatně výdělečnou činnost, jsou oprávněni k přístupu k jakémukoli zaměstnání na celém území stejného státu, a to i pokud nejsou státními občany žádného členského státu.“

6 Články 10 a 11 nařízení (EHS) č. 1612/68 byly s účinností od 30. dubna 2006 zrušeny na základě čl. 38 odst. 1 směrnice 2004/38.

7 Článek 12 první pododstavec nařízení č. 1612/68 stanoví:

„Děti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, mají přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území.“

8 Třetí a šestnáctý bod odůvodnění směrnice 2004/38 zní:

„3) Občanství Unie by mělo představovat základní postavení státních příslušníků členských států při výkonu jejich práva volného pohybu a pobytu. Je proto nezbytné kodifikovat a revidovat stávající nástroje Společenství, které se zaměřují samostatně na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a na studenty a další osoby bez zaměstnání, aby se právo volného pohybu a pobytu všech občanů Unie zjednodušilo a posílilo.

[...]

- 16) Osoby požívající práva pobytu by neměly být vyhoštěny, pokud nepředstavují nepřiměřenou zátěž pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu. Vyhoštění ze země by tedy nemělo být automatickým důsledkem využití systému sociální pomoci. Hostitelský členský stát by měl posuzovat, zda se nejedná o dočasné potíže, a při posuzování, zda se příjemce pomoci stal nepřiměřenou zátěží pro systém sociální pomoci a zda by měl být vyhoštěn, zohlednit délku pobytu, osobní poměry a objem poskytované pomoci. Zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné či uchazeči o zaměstnání, jak byli definováni Soudním dvorem, by v žádném případě neměli být vyhoštěni, s výhradou případů odůvodněných veřejným pořádkem nebo veřejnou bezpečností.“

9 Podle čl. 7 odst. 1 a 2 uvedené směrnice:

„1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

- a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo
- b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo

- c) – jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu studia, včetně odborné přípravy, a
- jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo
- d) jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).“

¹⁰ Článek 12 směrnice 2004/38, nadepsaný „Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě smrti nebo odjezdu občana Unie“, v odstavci 3 stanoví:

„Odjezd občana Unie z hostitelského členského státu nebo jeho smrt nevede až do ukončení studia jeho dětí ke ztrátě práva pobytu jeho dětí ani rodiče, který o děti

skutečně pečuje, bez ohledu na jejich státní příslušnost, pobývají-li tyto děti v hostitelském členském státě a jsou zapsány ve vzdělávacím zařízení za účelem studia.“

- 11 Článek 24 uvedené směrnice, nadepsaný „Rovné zacházení“, v odstavci 1 stanoví:

„S výhradou zvláštních ustanovení výslovně uvedených ve Smlouvě [o ES] a v sekundárních právních předpisech požívají všichni občané Unie, kteří pobývají na základě této směrnice na území hostitelského členského státu, v oblasti působnosti Smlouvy stejného zacházení jako státní příslušníci tohoto členského státu. Právo na rovné zacházení se vztahuje i na rodinné příslušníky, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a mají právo pobytu nebo trvalého pobytu.“

Vnitrostátní právní úprava

- 12 Podle článku 6 nařízení o imigraci do Spojeného království (Evropský hospodářský prostor) z roku 2006 [Immigration (European Economic Area) Regulations 2006] je „oprávněnou osobou“ ve smyslu tohoto nařízení státní příslušník státu Evropského hospodářského prostoru, který je ve Spojeném království uchazečem o zaměstnání, zaměstnancem, osobou samostatně výdělečně činnou, hospodářsky soběstačnou nebo studentem.
- 13 Podle čl. 19 odst. 3 písm. a) uvedeného nařízení může být osoba vypovězena ze Spojeného království, pokud není nebo přestala být oprávněnou osobou ve smyslu uvedeného nařízení.

- 14 Ze zákona o bydlení (Housing Act) z roku 1996 a z nařízení o poskytování příspěvku na bydlení a příspěvku v bezdomovectví z roku 2006 [Allocation of Housing and Homelessness (Eligibility) Regulations 2006] vyplývá, že osoba nemá nárok na příspěvek na bydlení, pokud nemá ve Spojeném království právo pobytu na základě práva Unie.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 15 Nimco H. Ibrahim, somálská státní příslušnice, je provdána za dánského občana, pana Yusufa.
- 16 Pan Yusuf přišel do Spojeného království v průběhu podzimu roku 2002 a pracoval tam od října 2002 do května 2003. Od června 2003 do března 2004 pan Yusuf žádal o dávku v pracovní neschopnosti. Pan Yusuf poté, kdy byl na konci uvedeného období prohlášen za způsobilého k práci, opustil Spojené království a vrátil se do něj v prosinci 2006.
- 17 Je nesporné, že mezi okamžikem ukončení zaměstnání a opuštěním Spojeného království přestal být pan Yusuf „oprávněnou osobou“ podle článku 6 nařízení o imigraci (Evropský hospodářský prostor) z roku 2006. Při svém návratu do Spojeného království v prosinci 2006 pan Yusuf nezískal zpět status „oprávněné osoby“ s právem pobytu na základě práva Unie.
- 18 Nimco H. Ibrahim přicestovala do Spojeného království s povolením imigračních úřadů v průběhu února 2003, aby následovala svého manžela.

- 19 Manželé mají čtyři děti dánské státní příslušnosti ve věku od 1 roku do 9 let. Tři starší děti přišly do Spojeného království se svou matkou a čtvrté dítě se narodilo ve Spojeném království. Dvě starší děti navštěvují od svého příchodu do Spojeného království veřejné školy.
- 20 Nimco H. Ibrahim se v návaznosti na odjezd svého manžela ze Spojeného království v roce 2004 od něj odloučila. Nikdy nebyla hospodářsky soběstačná. Nepracuje a je zcela závislá na dávkách sociální pomoci k úhradě běžných potřeb a nákladů na bydlení. Nemá komplexní zdravotní pojištění a využívá National Health Service (Národní zdravotní služba).
- 21 V průběhu ledna roku 2007 N. H. Ibrahim požádala o příspěvek na bydlení pro sebe a své děti. Rozhodnutím ze dne 1. února 2007 příslušný úředník London Borough of Harrow žádost zamítl. Měl za to, že ani N.H. Ibrahim, ani její manžel neměli ve Spojeném království právo pobytu vyplývající z práva Unie. Dne 29. března 2007 bylo toto zamítavé rozhodnutí potvrzeno úředníkem pověřeným přezkumem opravných prostředků podaných proti rozhodnutím o nepřiznání příspěvku na bydlení.
- 22 Nimco H. Ibrahim se proti uvedeným rozhodnutím odvolala k Clerkenwell and Shoreditch County Court (soud prvního stupně Clerkenwell and Shoreditch), který rozhodnutím ze dne 18. října 2007 žalobě vyhověl z důvodu, že N.H. Ibrahim má, jakožto matka dětí, o které skutečně pečuje, právo pobytu ve Spojeném království na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, jelikož děti navštěvují školu a její manžel je občanem Evropské unie, který v uvedeném členském státu pracoval.
- 23 London Borough of Harrow se proti uvedenému rozhodnutí odvolala k předkládajícímu soudu.

Za těchto okolností se Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„V situaci, kdy

- manželka, která není státní příslušnicí Unie, a její děti, které jsou státními příslušníky Unie, doprovází státního příslušníka Unie, který se usadil ve Spojeném království,
 - státní příslušník Unie pobýval ve Spojeném království jako pracovník,
 - státní příslušník Unie poté ukončil zaměstnaneckou činnost a následně opustil Spojené království,
 - státní příslušník Unie, jeho manželka, která není státní příslušnicí Unie, a jejich děti nejsou soběstační a jsou závislí na sociální pomoci ve Spojeném království,
 - děti zahájily základní školní docházku ve Spojeném království krátce po svém příjezdu do země, v době, kdy státní příslušník Unie měl postavení pracovníka:
- 1) požívají manželka a děti práva pobytu ve Spojeném království pouze tehdy, pokud splňují podmínky stanovené směrnicí 2004/38 [...]?

nebo

- 2) a) požívají práva pobytu odvozeného z článku 12 nařízení [...] č. 1612/68 [...], jak je vykládán Soudním dvorem, aniž by musely splňovat podmínky stanovené směrnicí 2004/38 [...], a
- b) pokud ano, musí mít přístup k dostatečným prostředkům, aby se nestaly zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu během jejich předpokládané doby pobytu, a musí mít v hostitelském členském státu komplexní zdravotní pojištění?
- 3) Je-li odpověď na první otázku kladná, je situace odlišná, pokud, jako je tomu v projednávané věci, děti zahájily základní školní docházku a pracovník, který je státním příslušníkem Unie, přestal pracovat přede dnem, ke kterému měla být členskými státy provedena směrnice 2004/38 [...]?”

K předběžným otázkám

K první a druhé otázce

- 25 Podstatou prvních dvou předběžných otázek předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, zda za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, mohou děti a rodič, který o ně skutečně pečuje, uplatňovat právo pobytu v hostitelském členském státu toliko na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, aniž by museli splňovat podmínky definované ve směrnici 2004/38, či zda jim může být právo pobytu přiznáno výlučně tehdy, pokud splní uvedené podmínky. V případě, kdy by právo pobytu vyplývalo výlučně z článku 12 nařízení č. 1612/68, se předkládající soud

rovněž dotazuje, zda děti a rodič, který o ně skutečně pečuje, musí mít dostatečné prostředky a komplexní zdravotní pojištění v hostitelském členském státu.

- 26 V souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68 mají děti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území.
- 27 Článek 10 nařízení č. 1612/68 zakládá právo manžela nebo manželky a potomků pracovníka pocházejících z jednoho členského státu a pobývajících na území jiného členského státu usadit se s ním na území posledně uvedeného členského státu.
- 28 Z čl. 7 odst. 1 písm. a) a b) a čl. 7 odstavce 2 směrnice 2004/38 vyplývá, že rodinní příslušníci občana Unie – bez ohledu na státní příslušnost – kteří pobývají na území jiného členského státu, aniž by tam vykonávali závislou činnost nebo byli samostatně výdělečně činní, mají právo doprovázet takového občana nebo jej následovat za předpokladu, že posledně uvedený má pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky a komplexní zdravotní pojištění v hostitelském členském státu.
- 29 Soudní dvůr již rozhodl, že děti občana Evropské unie, které se usadily v členském státě, zatímco jejich rodič v tomto členském státě vykonával práva pobytu jako migrující pracovník, mají právo zde pobývat, aby mohly získat obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68. Skutečnost, že se rodiče dotčených dětí v mezidobí rozvedli, že pouze jeden z rodičů je občanem Unie a že již není migrujícím pracovníkem

v hostitelském členském státu, nemá v tomto ohledu žádný vliv (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 17. prosince 2002, Baumbast a R., C-413/99, Recueil, s. I-7091, bod 63).

30 Soudní dvůr rovněž rozhodl, že pokud děti mají na základě článku 12 nařízení č. 1612/68 právo pokračovat ve školní docházce v hostitelském členském státu, zatímco rodičům zajišťujícím péči o ně hrozí, že ztratí své právo pobytu, odnětí možnosti, aby rodiče pobývali v hostitelském členském státě po dobu školní docházky jejich dětí by mohlo děti zbavit práva, které jim bylo přiznáno zákonodárcem Unie (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Baumbast a R., bod 71).

31 Soudní dvůr poté, co v bodu 72 výše uvedeného rozsudku Baumbast a R. mimo jiné připomněl, že nařízení č. 1612/68 je třeba vykládat ve světle požadavku respektování rodinného života stanoveného v článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, došel v bodu 73 téhož rozsudku k závěru, že právo přiznané článkem 12 téhož nařízení dítěti migrujícího pracovníka absolvovat za co nejlepších podmínek školní docházku v hostitelském členském státu má nutně za následek, že takové dítě má právo být doprovázeno osobou, která o ně skutečně pečuje, a proto tato osoba může pobývat s takovým dítětem v členském státu po dobu jeho studia.

32 Předkládající soud se táže, zda je výše uvedený rozsudek Baumbast a R. založen na použití článku 10 ve spojení s článkem 12 nařízení č. 1612/668 nebo pouze na článku 12. Konkrétně se uvedený soud táže, zda právo pobytu dětí státního příslušníka členského

státu, který pracuje nebo pracoval v hostitelském členském státu, stejně jako právo pobytu rodiče, který o děti skutečně pečuje, implicitně vyplývá z uvedeného článku 12.

- 33 Zprvce právo dětí migrujících pracovníků na rovné zacházení v přístupu ke vzdělání z titulu článku 12 nařízení č. 1618/68 svědčí pouze dětem, které „pobývají“ na území členského státu, ve kterém jeden z jejich rodičů je nebo byl zaměstnán.
- 34 Přístup ke vzdělání tak závisí na předchozím usazení dítěte v hostitelském členském státu.
- 35 Článek 12 nařízení č. 1612/68 tak, jak byl vyložen Soudním dvorem ve výše uvedeném rozsudku *Baumbast a R.*, umožňuje přiznat dítěti v souvislosti s jeho právem na přístup ke vzdělání autonomní právo pobytu. Konkrétně výkon práva na přístup ke vzdělání nebyl podřízen podmínce, že si dítě uchová po celou dobu svého studia specifické právo pobytu na základě čl. 10 odst. 1 písm. a) uvedeného nařízení, když toto ustanovení bylo ještě platné.
- 36 Soudní dvůr v bodech 21 až 24 svého rozsudku ze dne 4. května 1995, *Gaal (C-7/94, Recueil, s. I-1031)* výslovně odmítl argumentaci německé vlády, jež tvrdila, že existovala úzká vazba jednak mezi články 10 a 11 nařízení č. 1612/68 a jednak článkem 12 téhož nařízení, takže posledně uvedené ustanovení přiznává právo na rovné zacházení pro přístup ke vzdělání v hostitelském členském státu pouze dětem, které splňují podmínky

stanovené v člancích 10 a 11. V bodu 23 uvedeného rozsudku Gaal Soudní dvůr výslovně uvedl, že článek 12 nařízení č. 1612/68 neobsahuje žádný odkaz na uvedené články 10 a 11.

37 Bylo by totiž v rozporu s kontextem, ve kterém se nachází článek 12 nařízení č. 1612/68, jakož i s účelem sledovaným tímto článkem, aby přístup ke vzdělávání závisel na odděleném právu pobytu dítěte, posuzovaném na základě jiných ustanovení téhož nařízení (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Gaal, bod 25).

38 Z toho vyplývá, že pokud bylo právo na přístup ke vzdělání, které dítě odvozuje z článku 12 nařízení, nabyto z důvodu jeho usazení v hostitelském členském státu, takové právo dítěti zůstává a již nemůže být zpochybněno z důvodu nesplnění podmínek stanovených v uvedeném článku 10.

39 Zadruhé je třeba uvést, že – jak vyplývá ze samotného znění článku 12 nařízení č. 1612/68 – právo na rovné zacházení, pokud jde o přístup ke vzdělání, není omezeno na děti migrujících pracovníků. Použije se rovněž na děti bývalých migrujících pracovníků.

40 Právo, které děti odvozují z článku 12 nařízení č. 1612/68, krom toho není podřízeno právu pobytu jejich rodičů v hostitelském členském státu. Podle ustálené judikatury uvedený článek 12 pouze vyžaduje, aby děti žily s rodiči nebo jedním z nich v členském státu v době, kdy tam alespoň jeden z jejich rodičů pobýval v postavení pracovníka (rozsudek ze dne 21. června 1988, Brown, 197/86, Recueil, s. 3205, bod 30, a výše uvedený rozsudek Gaal, bod 27).

- 41 Uznat, že děti bývalých migrujících pracovníků mohou pokračovat ve svém studiu v hostitelském členském státu, i když tam jejich rodiče již nepobývají, se rovná přiznání práva pobytu takovým dětem nezávisle na právu pobytu přiznanému jejich rodičům, přičemž takové právo má svůj základ v uvedeném článku 12.
- 42 K použití článku 12 nařízení č. 1612/68 tak musí docházet autonomně, s ohledem na ustanovení práva Unie, která upravují podmínky výkonu práva pobytu v jiném členském státu. Taková autonomie článku 12 uvedeného nařízení vzhledem k článku 10 téhož nařízení vytvořila základ judikatury Soudního dvora připomenuté v bodech 29 až 31 tohoto rozsudku a musí přetrvávat i ve vztahu k ustanovením směrnice 2004/38.
- 43 Opačné řešení by mohlo ohrozit cíl integrace rodiny migrujícího pracovníka v prostředí hostitelského členského státu, který je stanoven v pátém bodu odůvodnění nařízení č. 1612/68. Podle ustálené judikatury je k tomu, aby taková integrace mohla být úspěšná, nezbytné, aby dítě pracovníka, který je státním příslušníkem členského státu, mělo možnost zahájit školní docházku a studium v hostitelském členském státu a případně je úspěšně dokončit (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 15. března 1989, Echternach a Moritz, 389/87 a 390/87, Recueil, s. 723, bod 21, jakož i výše uvedený rozsudek Baumbast a R., bod 69).
- 44 London Borough of Harrow, vláda Spojeného království a dánská vláda, jakož i Irsko tvrdí, že směrnice 2004/38 od svého nabytí účinnosti představuje jediný základ podmínek upravujících výkon práva pobytu ve členských státech pro občany Unie a jejich rodinné příslušníky a že v důsledku toho nelze z článku 12 nařízení č. 1612/68 nadále žádné právo pobytu dovozovat.
- 45 V tomto ohledu neumožňuje žádná skutečnost konstatovat, že přijetím směrnice 2004/38 měl zákonodárce Unie v úmyslu změnit dosah uvedeného článku 12 tak, jak byl vyložen Soudním dvorem a napříště tak omezit jeho normativní obsah na pouhé právo na přístup ke vzdělání.

46 Ve stejném smyslu je třeba uvést, že na rozdíl od toho, co bylo uvedeno v souvislosti s články 10 a 11 nařízení č. 1612/68, směrnice 2004/38 článek 12 uvedeného nařízení nezrušila. Taková volba je nutně projevem záměru zákonodárce Unie nezavádět omezení působnosti uvedeného článku, jak jej vykládá Soudní dvůr.

47 Výklad uvedený v předchozím bodu je potvrzen skutečností, že z přípravných prací na směrnici 2004/38 vyplývá, že byla formulována tak, aby byla soudržná s výše uvedeným rozsudkem Baumbast a R (KOM(2003) 199 konečné, s. 7).

48 Pokud by se článek 12 nařízení 1612/68 omezil na přiznání práva na rovné zacházení, pokud jde o přístup ke vzdělání, a nestanovil by žádné právo pobytu ve prospěch dětí migrujících pracovníků, stal by se po nabytí účinnosti směrnice 2004/38 nadbytečným. Její čl. 24 odst. 1 totiž stanoví, že každý občan Unie, který pobývá na území hostitelského členského státu, požívá v oblasti působnosti Smlouvy stejného zacházení jako státní příslušníci tohoto členského státu, přičemž je nepochybné, že přístup ke vzdělání náleží do působnosti práva Unie (viz zejména rozsudek ze dne 13. února 1985, Gravier, 293/83, Recueil, s. 593, bod 19).

49 Ostatně směrnice 2004/38 má podle svého třetího bodu odůvodnění zejména za cíl posílit a zjednodušit právo volného pohybu a pobytu všech občanů Unie (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 25. července 2008, Metock a další, C-127/08, Sb. rozh. s. I-6241, bod 59). Použití článku 12 nařízení č. 1612/68 i čl. 7 odst. 1 písm. b) a d) a čl. 7 odstavce 2 směrnice 2004/38 na děti migrujících pracovníků by přitom mělo za následek, že by právo pobytu takových dětí v hostitelském členském státu za účelem zahájení studia nebo pokračování ve studiu podléhalo přísnějším podmínkám, nežli jsou podmínky, které by se na ně vztahovaly před tím, nežli směrnice 2004/38 nabyla účinnosti.

- 50 Z toho vyplývá, že děti státního příslušníka členského státu, který pracuje nebo pracoval v hostitelském členském státu stejně jako rodič, který o ně skutečně pečuje, mohou v posledně uvedeném členském státu uplatňovat právo pobytu toliko na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, aniž by musely splňovat podmínky definované ve směrnici 2004/38.
- 51 Zbývá určit, zda je výkon takového práva je podřízen podmínce, že dotčené osoby mají dostatečné prostředky a komplexní zdravotní pojištění v hostitelském členském státu.
- 52 Je třeba předeslat, že taková podmínka není v článku 12 nařízení č. 1612/68 stanovena a že – jak již Soudní dvůr rozhodl – uvedený článek nemůže být vykládán restriktivně a každopádně nesmí být zbaven svého užitečného účinku (výše uvedený rozsudek Baumbast a R., bod 74).
- 53 Požadavek týkající se hospodářské nezávislosti rodinných příslušníků pracovníka, který je státním příslušníkem členského státu, a jejich ochrany v případě nemoci v hostitelském členském státu nevyplývá ani z judikatury Soudního dvora.
- 54 Když byl Soudní dvůr vyzván, aby se vyjádřil k otázce, zda děti, které pobývají v členském státu, ve kterém jejich otec, státní příslušník jiného členského státu, před návratem do státu svého původu vykonával činnost jako zaměstnanec, měly nárok z titulu článku 12 nařízení č. 1612/68 na studijní podporu od státu určenou k pokrytí nákladů na vzdělání, nákladů na svou obživu a obživu osob, které o ně pečovaly, jakož i nákladů na zdravotní pojištění, rozhodl, aniž by se vyjadřoval k hospodářské situaci dotčených studentů, že status dětí pracovníka, který je státním příslušníkem členského

státu ve smyslu nařízení č. 1612/68, s sebou nese zejména to, že právo Unie uznává potřebu nároku na studijní podporu od státu tak, aby jim bylo umožněno dosáhnout integrace do společnosti hostitelského členského státu; takový požadavek se uplatní tím spíše tam, kde osobami, kterých se dotčená ustanovení nařízení týkají, jsou studenti, kteří přišli do takového státu dokonce ve věku před zahájením povinné školní docházky (výše uvedený rozsudek Echternach a Moritz, bod 35).

55 Ve výše uvedeném rozsudku Baumbast a R. pan Baumbast, otec dětí, o jejichž právo pobytu v hostitelském členském státu na základě článku 12 nařízení č. 1612/68 se jednalo, sice měl prostředky, které jemu i jeho rodině poskytovaly nezávislost na sociální pomoci. Nicméně odpovědi na předběžné otázky týkající se práva pobytu dětí a jejich matky, která o ně pečovala, nebyly založeny na jejich hospodářské nezávislosti, nýbrž na skutečnosti, že cíl nařízení č. 1612/68, tedy volný pohyb pracovníků, vyžaduje optimální podmínky pro začlenění rodiny pracovníka v hostitelském členském státu a že upření možnosti, aby rodiče zajišťující péči o děti setrvali v hostitelském členském státu po dobu školní docházky těchto dětí, je mohlo zbavit práva, které jim přiznal zákonodárce Unie (viz výše uvedený rozsudek Baumbast a R., body 50 a 71).

56 Ani směrnice 2004/38 v některých situacích nečiní právo pobytu dětí, které studují v hostitelském členském státu, a rodiče, který o ně skutečně pečuje, závislým na tom, zda mají dostatečné prostředky a komplexní zdravotní pojištění.

57 Výklad, podle kterého právo pobytu dětí v hostitelském členském státu, jež tam studují, a rodiče, který se o ně skutečně stará, není podřízeno podmínce dostatečných prostředků a komplexního zdravotního pojištění, je posílen čl. 12 odst. 3 směrnice 2004/38, podle kterého odjezd občana Unie z hostitelského členského státu nebo jeho smrt nevede, až do ukončení studia jeho dětí, ke ztrátě práva pobytu jeho dětí nebo

rodiče, který o děti skutečně pečuje, bez ohledu na jejich státní příslušnost, pobývají-li tyto děti v hostitelském členském státě a jsou-li zapsány ve vzdělávacím zařízení za účelem studia.

- 58 Uvedené ustanovení, i když není použitelné na spor v původním řízení, dokládá obzvláštní význam, který směrnice 2004/38 přikládá postavení dětí, jež studují v hostitelském členském státu, a rodičů, kteří o ně pečují.
- 59 Vzhledem k výše uvedeným úvahám je na první dvě otázky třeba odpovědět tak, že za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, mohou děti státního příslušníka členského státu, který pracuje nebo pracoval v hostitelském členském státu a rodič, který o ně skutečně pečuje, uplatňovat v posledně uvedeném členském státu právo pobytu toliko na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, aniž by takové právo podléhalo podmínce, že v tomto státu mají dostatečné prostředky a komplexní zdravotní pojištění.

Ke třetí otázce

- 60 S ohledem na odpověď podanou na první dvě otázky není třeba na třetí otázku odpovídat.

K nákladům řízení

- 61 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

Za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, mohou děti státního příslušníka členského státu, který pracuje nebo pracoval v hostitelském členském státu a rodič, který o ně skutečně pečuje, uplatňovat v posledně uvedeném členském státu právo pobytu toliko na základě článku 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství, ve znění nařízení Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992, aniž by takové právo podléhalo podmínce, že v tomto státu mají dostatečné prostředky a komplexní zdravotní pojištění.

Podpisy.